

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur.
Den Haag

Onderwerp: Reactie Concept-wijziging van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet

Breezand, 7 november 2025

Geachte heer, mevrouw,

Graag maken we, als bollentelers in de Anna Paulownapolder, gebruik van de gelegenheid om onze reactie te geven op de internetconsultatie met betrekking tot de wijziging van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet in verband met de aanpassing van de stikstofgebruiksnormen en de aanwijzing van aandachtsgebieden stikstof.

We hebben kennis genomen van het 8^e Actieprogramma voor de Nitraatrichtlijn (8^e APN) en van het bovengenoemde voorstel voor aanpassing van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet. We zijn positief over de aanzet naar doelsturing, die gemaakt wordt in het 8^e APN. Hoe deze ontwikkeling in de praktijk gaat werken zullen we in de komende periode verder ontdekken.

We betreuren het dat de voorgestelde wijzigingen rijkelijk laat zijn gepubliceerd en beoogd is dat deze per 1 januari 2026 al ingaan. Ons teeltplan is al vastgesteld en veel van onze voorjaarsbloeiende gewassen zijn reeds geplant. Er is dus nauwelijks ruimte om onze bedrijfsvoering aan te passen aan deze nieuwe regelgeving.

Ook zijn we kritisch op de nieuwe beperkingen in onze bedrijfsvoering, die op onze bedrijven een effect zal hebben op zowel de economische resultaten als de verdere verduurzaming van onze bedrijven. We nemen grote stappen op weg naar verduurzaming en daarin speelt onze vakkennis een belangrijke rol. Voorschriften ten aanzien van bijvoorbeeld groenbemesters kunnen ongewenste neveneffecten hebben op de bodemgezondheid.

De voorgestelde gebruiksnormen.

Onze percelen lagen in 2025 in NV-gebieden en daardoor werden we geconfronteerd met een forse korting op de stikstofgebruiksnormen, 24% lager dan het bemestingsadvies/20% lager dan de oorspronkelijke stikstofgebruiksnorm. Deze beperking heeft gevolgen voor onze bedrijfsvoering, onze hoofdgewassen konden we nauwelijks voldoende bemesten. Ook als we de bemesting baseerden op metingen tijdens het groeiseizoen, was het moeilijk om voldoende te bemesten. De teelt van groenbemesters, belangrijk voor de bodemgezondheid, onkruidonderdrukking en de organische stofvoorziening stond onder druk. Ook de aanvoer van voldoende organische mest (compost) was lastig.

Voor de percelen buiten de stikstofaandachtsgebieden bieden de nieuwe gebruiksnormen ruimte, dat geeft perspectief voor een goede landbouwpraktijk en een duurzame teelt. De gebruiksnorm voor een groenbemester, die 10 weken op het land staat voor een volggewas, past goed in ons gebruikelijke teeltschema. Het schrappen van een korting op gronden in de huidige NV-gebieden waar alleen fosfaat de norm overschrijdt, biedt voor een deel van onze percelen ruimte. Echter de aanscherpingen van de normen in de gebieden, die in de stikstof aandachtsgebieden vallen, hebben voor onze bedrijfsvoering grote consequenties. Een stikstofgebruiksnorm op ca. 75% van het bemestingsadvies, is niet meer te compenseren met een optimale bemestingstechniek.

Daarnaast spreken we onze verbazing uit over de grote verschillen in een relatief klein teeltgebied, waarbij sprake is van een zelfde route van aanvoer van water en hetzelfde agrarisch gebruik. Wij zijn van mening dat kwel uit diepere grondlagen en veenoxidatie ook een aanzienlijk aandeel hebben in de verhoogde stikstofwaarden in het oppervlaktewater. Daarnaast zijn er in het gebied in de Anna Paulownapolder, dat is aangewezen als categorie 2, andere bronnen, zoals de vogels in de voor natuur en waterbuffer bestemde gebieden. Het aandeel van landbouw door huidige bemesting is in onze beleving te hoog ingeschat in dit gebied en de aanwijzing als categorie 2 is ons inziens niet terecht.

Gevolgen voor verduurzaming, bodemgezondheid en biodiversiteit.

Bollenteelt omvat de teelt van uitgangsmateriaal voor de bolbloementeler, maar ook uitgangsmateriaal voor de vervolgteelt op het eigen bedrijf. Hierdoor heeft een onvoldoende voeding van het gewas niet alleen effect op de opbrengst en gezondheid in het teeltjaar, maar ook voor de kwaliteit van het uitgangsmateriaal voor de volgende teeltjaren. Hierbij spelen o.a. virusaantasting (onvoldoende stikstof geeft een aantrekkelijk gewas voor de luizen, vector van virus) en besmetting met schimmels een belangrijke rol. Voldoende voeding van het gewas is dus niet alleen van belang voor de opbrengst en kwaliteit in het betreffende teeltjaar, maar ook voor een duurzame teelt in de toekomst.

Duinzandgronden zijn gevoelig voor uitspoeling, droogte en ziekteverwekkende aaltjes, wanneer er onvoldoende organische stof in de bodem aanwezig is. Bollentelers hebben afgelopen decennia gewerkt aan het bodemevenwicht en bouwplan (vruchtwisseling, organische stofbemesting, keuze groenbemesters, inundatie) om dit te managen zonder chemie. Voldoende aanvoer van organische stof met o.a. compost en groenbemester en de juiste groenbemester op het juiste tijdstip zijn daarbij cruciaal. Tornen aan de organische bemesting en de keuze van groenbemester kan desastreus zijn voor een gezonde en duurzame teelt en zorgen voor een bodem die gevoeliger is voor uitspoeling en minder water kan vasthouden. Een goede bodemkwaliteit met voldoende organische stof heeft een positief effect op de bodembiodiversiteit. Het telen van de juiste groenbemester op het goede moment in de teeltcyclus geeft ook een bijdrage aan de biodiversiteit, zowel ondergronds als bovengronds en zorgt voor gezonde bodems en gezonde gewassen. De vakkennis van de teler speelt hierin een cruciale rol om de juiste afweging te maken. Die ruimte moet er wel zijn binnen de regelgeving.

Stapelings van kortingen op de gebruiksnormen ten behoeve van grond- en oppervlaktewater.

Het is niet logisch om de kortingen op de gebruiksnorm voor grondwater en oppervlaktewater tegelijk toe te passen. Uitspoelend water komt in het grondwater òf in het oppervlaktewater terecht, niet in allebei. In de voorgestelde wetswijziging wordt, bij dezelfde oppervlaktewaterkwaliteit telkens een andere korting op de gebruiksnorm toegepast in, respectievelijk Zand Noord + West, Zand centraal en klei en veen. Wij stellen voor, waar noodzakelijk voor de waterkwaliteit, om de korting op de gebruiksnorm in de stikstofaandachtsgebieden te berekenen op basis van het volledige bemestingsadvies, in plaats van deze toe te passen als een extra korting bovenop de korting die voor nitraat in grondwater wordt toegepast. Dan komen de stikstofgebruiksnormen in stikstofaandachtsgebieden uit op 80 of 90% van het advies, voor alle grondsoorten.

Natuurlijk kan het voorkomen dat er in een stikstofaandachtsgebied een deel van het water naar het grondwater spoelt en een deel naar het oppervlaktewater. Om dan het risico voor grond- en oppervlaktewater af te dekken kan de norm vastgesteld worden op de laagste van wat berekend is voor grondwater of oppervlaktewater.

Bij nadere beschouwing van de uitkomsten van het WOGWOD-model (zie bijlage onderaan deze brief) blijkt echter dat de stikstofgebruiksnorm voor akker- en tuinbouw terug kan naar 100% in het Westelijk Zandgebied, wat betreft de uitspoeling naar het grondwater. De normen voor oppervlaktewater worden al jaren behaald.

De stikstofnorm o.b.v. het bemestingsadvies van Zantedeschia is te laag vastgesteld en moet verhoogd worden.

De gebruiksnorm voor Zantedeschia is door een vergissing in het onderbouwende onderzoeksrapport (Van Dijk et al, 2005) te laag vastgesteld. In 2014 is de norm verhoogd naar 120 kg N/ha, wat nog steeds minder is dan de afvoer van stikstof door dit gewas in de stikstofproeven (123 kg N per ha). In 2025 is de stikstofbehoefte van Zantedeschia op nieuw vastgesteld op basis van proeven en praktijkgegevens opnieuw vastgesteld, op 142 kg N per ha (Van Dam et al., 2025, bijlage onderaan deze brief). We verzoeken u om het bemestingsadvies dat als basis voor de stikstofgebruiksnormen voor Zantedeschia geldt, dan ook vast te stellen op 142 kg N/ha.

Milieutechnisch is dit goed mogelijk omdat Zantedeschia daarbij nog steeds een relatief stikstof-efficiënt gewas is en op een zeer beperkt areaal (<350 ha) wordt geteeld, uitsluitend in het westelijk zandgebied, waar de stikstofnormen in grond- en oppervlaktewater al jaren gehaald worden (Velthof en Fraters, 2007; <https://krw-nutrend.netlify.app/>), en de uitspoelfractie op 2% ligt.

De stikstofbehoefte en de stikstofafvoer van lelie zijn te laag geschat

De gebruiksnorm en de stikstofafvoer van lelie zijn vastgesteld op basis een bemestingsadvies van proeven uit de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw. De cultivars uit die tijd vormden minder biomassa dan de huidige, en namen dan ook minder stikstof op. In 2013 is nieuw onderzoek verschenen, met grotere cultivars (Slootweg en Van Reuler, 2013). In onze beleving geeft dit onderzoek voldoende aanknopingspunten om het advies bij te stellen. Een nieuwe analyse volgt vanuit het vak. We verzoeken dan ook om het bemestingsadvies bij te stellen.

Tot slot

We maken ons zorgen over de gevolgen van het beleid voor de stikstof aandachtgebieden. Veel van onze percelen liggen in een gebied dat is aangewezen als categorie 2. De ingeslagen weg richting een duurzamere teelt komt hiermee in gevaar. Gewasgezondheid en bodemgezondheid zijn de basis van een teelt met minder of zonder chemie, goede voeding van grond en gewas zijn daarbij cruciaal. De voorgestelde regelgeving zal het bereiken van de duurzaamheidsdoelstellingen vertragen.

Met vriendelijke groet,

Namens

Vijf gezamenlijke bollenbedrijven uit Breezand

Assembol, W. van Lierop en Zonen, Boltha BV, Teeuwen BV, Westend Bulb

De gebruiksnorm m.b.t. nitraat in grondwater is onnodig streng in centraal, noordelijk en westelijk zandgebied.

Bij het centraal zandgebied wordt 50 mg/l nitraat in grondwater nu op een haar na gehaald. Dat is zo tot stand gekomen vóór 2024, toen de 5 en vervolgens 20% korting op de stikstofnorm in NV-gebieden nog niet gold. Uit de ex-ante evaluatie van het 8^e nitraatactieprogramma blijkt dat ook in het basisjaar 2022 de nitraatconcentratie al op 50 mg/l uitkomt. Dit is *zonder* de kortingen op de gebruiksnormen die door APN7 en de derogatiebeschikking ingevoerd zijn. In het LMM wordt gemiddeld 50,7 mg/l gemeten, wat, op een haar na, overeenkomt met het cijfer uit de ex ante evaluatie. Uit dat oogpunt is het dus niet nodig om de stikstofnorm te korten ten opzichte van 2022, toen die in de zandgebieden op 95% van het advies lag. De CDM berekent nog meer ruimte: bij bemesting met 100% van het bemestingsadvies komt de nitraatconcentratie in grondwater, berekend met het WOGWOD-model uit op 33 mg/l. Dat betekent dat aan de nitraatrichtlijn voldaan wordt bij bemesting volgens advies (100%).

In de toelichting op de wetswijziging wordt dit echter niet aangehouden, omdat verwacht wordt dat er grasland omgezet wordt in bouwland, waardoor de uitspoeling kan toenemen. Daarom wordt besloten de gebruiksnormen vast te stellen op 85% van het advies. Dat is echter onnodig streng.

In het CDM-advies wordt aangegeven dat in het centraal zandgebied (Zand-Midden) 69% van het landbouwareaal grasland is, 19% beteeld is met snijmais en 12% met AT-gewassen. (zie onderstaande tabel).

Tabel 2.7 Aandeel gras, snijmais en AT-gewassen in het totale landbouwareaal (%) voor de zandgebieden en de Lössregio (Bron: BRP 2023).

Regio/gebied	Grasland	Snijmais	AT
Zand-Noord	48	11	41
Zand-Midden	69	19	12
Zand-Zuid	40	20	40
Löss	37	10	53

Volgens de Ex ante evaluatie van APN8 (Van Boekel et al., 2025) zal dit verschuiven, volgens de prognose van de Klimaat- en Energie-Verkenning 2024.

Die ziet er landelijk zo uit, volgens Cals et al., 2024: Het areaal grasland neemt tussen 2022 en 2030 met ongeveer 7% af (onderstaande tabel). Dat is een geringe afname.

Tabel 2.6 Gewasarealen in hectare grasland, snijmais, aardappelen, overig bouwland en natuurlijk grasland bij vastgesteld en vastgesteld + voorgenomen beleid.

Gewas	Basisjaar	Vastgesteld + voorgenomen beleid			
	2022	2025	2030	2035	2040
Grasland	886.590	877.342	822.103	807.402	792.701
Snijmais	183.274	181.362	187.301	183.951	180.602
Consumptieaardappelen	76.595	75.796	104.867	102.991	101.116
Overig bouwland	496.206	491.030	482.660	474.029	465.398
Natuurlijk grasland met hoofdfunctie landbouw	82.981	82.115	80.716	79.272	77.829
Totaal	1.725.646	1.707.646	1.677.646	1.647.646	1.617.646

Als we aannemen dat dit areaal volledig wordt omgezet in akker- en tuinbouw, zal de gemiddelde nitraatconcentratie berekend met het WOGWOD-model slechts licht stijgen. De daling van het areaal

grasland zal echter niet gelijkelijk over Nederland verdeeld zijn: op veengrond en zware klei zullen niet of nauwelijks AT-gewassen geteeld worden vanwege de teelttechnische beperkingen op deze grond.

Daarom nemen we hier als *extreem, hypothetisch* voorbeeld dat in het centraal zandgebied 50% van het graslandareaal omgezet zou worden in AT-teelten. Het areaal akker- en tuinbouw zou daarbij bijna verviervoudigen. In dit hypothetische geval zou de nitraatconcentratie in grondwater uitkomen op 46 mg/l, nog steeds onder der norm van de nitraatrichtlijn. Pas wanneer, hypothetisch, 70% van het grasland zou worden omgezet in akker- en tuinbouw, zou de gemiddelde nitraatconcentratie in uitspoelend water rond 50 mg/l liggen. Zo’n grote verschuiving in landgebruik is echter niet te verwachten (Cals et al., 2024).

	Adviesgift	Verdeling areaal 2023 (%)	NO ₃ ⁻ (mg/l) Volgens CDM	Verdeling areaal bij hypothetische halvering grasland (%)	NO ₃ ⁻ (mg/l) Bij halvering grasland
Gras	315	69	26	35	26
Snijmais	160	19	43	19	43
AT	100%	12	62	46	62
Gewogen gemiddelde			33		46

Hieruit kan geconcludeerd worden dat in het centraal zandgebied de stikstofgebruiksnormen voor akker- en tuinbouw kunnen worden vastgesteld op 100% van het advies, buiten de stikstofaandachtsgebieden. Een vergelijkbare rekensom kan gemaakt worden voor het noordelijk en westelijk zandgebied. Ook daar kunnen de stikstofgebruiksnormen in de akker- en tuinbouw terug naar 100% van het advies zonder overschrijding van de norm van de Nitraatrichtlijn.